EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 17.08.2004
KOM(2004) 562 galutinis

ŽALIOJI KNYGA

dėl abipusio ikiteisminių kardomųjų priemonių, netaikant laisvės atėmimo, pripažinimo

(pateikta Komisijos)

{SEC(2004) 1046}

TURINYS

1. Kodėl Komisija pristato Žaliąją knygą 3

1.1. Problemos nustatymas 3

1.2. Veiksmų reikalingumas 3

1.3. Galimas sprendimas 4

2. Konsultavimas 4

3. Šios Žaliosios knygos tikslai 5

3.1. Rengti diskusijas didesnėje auditorijoje 5

3.2. Telkti dėmesį, kad būtų abipusiai pripažintos ikiteisminės kardomosios priemonės, netaikant laisvės atėmimo 5

3.3. Ištirti galimybes imtis veiksmų 5

ŽALIOJI KNYGA

dėl abipusio ikiteisminių kardomųjų priemonių, netaikant laisvės atėmimo, pripažinimo

Ši Žalioji knyga turi tapti svarstymo pagrindu, kaip parengti Komisijos pasiūlymą dėl naujo teisinio dokumento apie abipusį teismų sprendimų, susijusių su ikiteisminėmis kardomosiomis priemonėmis, netaikant laisvės atėmimo, pripažinimą. *Komisijos personalo darbo knyga,* susijusi su Žaliąja knyga, (SEC(2004) 1046) apima išsamią teisinės sistemos analizę šioje srityje ir Komisijos nuomonę, kaip toks dokumentas galėtų būti sudarytas.

1. KODĖL KOMISIJA PRISTATO ŽALIĄJĄ KNYGĄ.

1.1. Problemos nustatymas

Viena iš pagrindinių priežasčių, dėl kurių kalėjimai yra perpildyti, yra tai, kad pernelyg dažnai ir ilgam laikui taikoma ikiteisminio kardomojo kalinimo priemonė. Kadangi kyla rizika, kad įtariamieji gali pabėgti, užsieniečiai įtariamieji dažnai grąžinami kardomajam kalinimui, o nuolatiniai gyventojai turi naudos iš alternatyvių priemonių.

Remiantis bendraisiais teisės principais, kalinimas, laukiant bylos nagrinėjimo pradžios, turi būti laikomas kaip išskirtinė priemonė ir kuo dažniau turi būti naudojamos kardomosios priemonės, netaikant laisvės atėmimo. Visgi tam tikros ikiteisminio kardomojo kalinimo alternatyvos, kurios yra taikomos pagal nacionalines teisės sistemas (pvz., reikalavimas pranešti policijos įstaigoms apie buvimo vietą arba draudimas išvykti) šiuo metu negali būti perkeltos ar perleistos taikyti už sienų, nes valstybės nepripažįsta užsienio teismų sprendimų šiais klausimais.

Tai, kad bus įgyvendintas teisinis dokumentas, kuris leis ES valstybėms narėms abipusiai pripažinti ikiteismines kardomąsias priemones, netaikant laisvės atėmimo, padės sumažinti iki teismo sulaikytų užsieniečių skaičių Europos Sąjungoje. Kartu pradėjęs galioti toks dokumentas padidins teisės į laisvę ir nekaltumo prezumpcijos galią visoje Europos Sąjungoje (t. y., *bendroje* laisvės, saugumo ir teisingumo erdvėje) ir sumažins nelygiateisio elgesio su įtariamais asmenimis iš užsienio riziką.

1.2. Veiksmų reikalingumas

2000([1]) m. lapkričio mėn. Europos Vadovų Tarybos Tamperėje prašymu buvo priimta *Priemonių programa, kuria norima įgyvendinti baudžiamųjų bylų sprendimų abipusio pripažinimo principą* (toliau „abipusio pripažinimo programa“). Remiantis šios programos 9 ir 10 priemonėmis, akivaizdu, kad yra priimtas įpareigojimas imtis veiksmų šiuo klausimu. Šis įpareigojimas detaliau išdėstytas Komisijos personalo darbo knygos 2.2.1.3. skyriuje.

Tai, kad reikia imtis veiksmų Europos mastu, pabrėžė Europos Parlamentas keletoje rezoliucijų, o taip pat nustatė kitos regionų bendradarbiavimo institucijos, tokios kaip Europos

[1] OL C 12, 2001 1 15, p. 10.

Vadovų Taryba ir Baltijos jūros valstybių komisaras. Minėtą poreikį taip pat akcentavo įvairios šioje srityje veikiančios nevyriausybinės organizacijos.

1.3. Galimas sprendimas

Pagrindinis naujojo dokumento dėl ikiteisminių kardomųjų priemonių, netaikant laisvės atėmimo, abipusio pripažinimo tikslas – pakeisti ikiteisminį kardomąjį kalinimą kardomąja priemone, nesusijusia su laisvės atėmimu, ir perleisti šią priemonę valstybei narei, kurioje įtariamasis (-oji) nuolatos gyvena. Tai leis įtariamam asmeniui taikyti kardomąją priemonę jam įprastoje aplinkoje iki tol, kol teismo procesas bus pradėtas užsienio valstybėje narėje. Skirtingi šios idėjos įgyvendinimo modeliai yra aptariami Komisijos personalo darbo knygoje.

Norint užtikrinti suderinamumą su kardomąja priemone, netaikant laisvės atėmimo, naujajame dokumente turi būti, kaip paskutinė išeitis, numatytas prievartos mechanizmas, kaip grąžinti nelinkusį bendradarbiauti įtariamą asmenį į teisminio nagrinėjimo valstybę, naudojant prievartą, jei to reikia. Tai greičiau tik tokios galimybės buvimas negu faktinis jos naudojimas, kuris užtikrins sklandų naujojo dokumento veikimą. Turi būti pabrėžiama, kad nesant galimybės panaudoti prievartos priemones, atsirastų pavojus (anksčiau ar vėliau), kad tam tikros grupės asmenys negaus jokios naudos iš alternatyvių priemonių. Skirtingi tokio prievartos mechanizmo aspektai taip pat svarstomi Komisijos personalo darbo knygoje.

2. KONSULTAVIMAS

Dabartinė Žalioji Knyga yra *trečiasis* konsultavimo proceso *žingsnis* dėl ikiteisminio kardomojo kalinimo alternatyvų.

Pirmasis žingsnis buvo sudaryti ir išsiuntinėti *anketas* dėl ikiteisminio kardomojo kalinimo ir jo alternatyvų. Taip buvo siekiama nustatyti galimas kliūtis, kurios trukdytų valstybėms narėms bendradarbiauti šioje srityje. 15 tuometinių ES valstybių narių pateikė atsakymus į anketų klausimus. Atsakymų santrauka dėl, *i.a.*, kardomųjų priemonių, netaikant laisvės atėmimo, (ikiteisminio kardomojo kalinimo alternatyvos) ir taikomos bausmės esant įtariamo asmens nesutikimui (kaip reikalaujama pagal abipusio pripažinimo programos 9 priemonę), yra Komisijos personalo darbo knygoje (2 priedas).

Antrasis žingsnis buvo parašyti *Diskusijų knygą*, remiantis atsakymais į anketų klausimus, ir organizuoti *ekspertų susitikimą*. Diskusijų knygoje (2003 m. balandžio 24 d.), kuri buvo išsiuntinėta ekspertams, dėl ikiteisminio kardomojo kalinimo ir jo alternatyvų ES valstybėse narėse (ir stojančiosiose šalyse), siūloma, *i.a.*, įdiegti vadinamąją Europos registravimosi institucijoje tvarką kaip ikiteisminę kardomąją priemonę, netaikant laisvės atėmimo, Europos Sąjungos mastu. Diskusijų knygoje toliau aptariamos ikiteisminio kardomojo kalinimo veiksmų ribos ir galimybės apskritai. *Ekspertų susitikimas* vyko Briuselyje 2003 m. gegužės 12 d. Keletas ekspertų, tarp jų ir atstovai iš nevyriausybinių organizacijų, buvo pakviesti asmeniškai, o kiti ekspertai atstovavo savo valstybėms narėms. Eurojustui taip pat buvo atstovaujama. Šiame susitikime buvo diskutuojama apie skirtingus ikiteisminio kardomojo kalinimo ir jo alternatyvų aspektus ir ypač apie Komisijos nuomonę dėl Europos registravimosi tvarkos. Žaliojoje knygoje visiškai atsižvelgiama į minėto susitikimo rezultatus (dėl tolesnių nurodymų žiūrėti Komisijos personalo darbo knygą).

3. ŽALIOSIOS KNYGOS TIKSLAI

3.1. Rengti diskusijas didesnėje auditorijoje

Pagrindinis šios Žaliosios knygos tikslas – pateikti šias konsultacijas didesnei auditorijai, įskaitant ir specialistus, tokius kaip teisėjai, prokurorai ir gynybos advokatai, žmones, dirbančius socialinėse ir probacijos tarnybose, pataisos darbų kolonijose ir kalėjimuose, profesinėse organizacijose, akademinių sluoksnių, susijusių su nevyriausybinėmis organizacijomis ir viešosiomis įstaigomis, atstovus.

3.2. Telkti dėmesį, kad būtų abipusiai pripažintos ikiteisminės kardomosios priemonės, netaikant laisvės atėmimo

Dabartinėje Žaliojoje knygoje dėmesys telkiamas, kad būtų abipusiai pripažintos ikiteisminės kardomosios priemonės, netaikant laisvės atėmimo. Kai kurie svarbūs dalykai (teisinė pagalba, vertėjai žodžiu ir raštu, pažeidžiamos socialinės grupės, pvz., vaikai ir nepilnamečiai, konsulinė pagalba (teisė) į susižinojimą ir „aiškinamasis raštas dėl įtariamojo teisių“ jau buvo aptarti Žaliojoje knygoje([2]) ir Pasiūlyme Tarybai parengti sprendimą dėl tam tikrų procedūrinių teisių([3]). Nors Komisijos personalo darbo knyga ir susijusi su ikiteisminio kardomojo kalinimo ir jo alternatyvų teisiniais pagrindais, joje šie klausimai nėra detalizuojami, kol tai nėra reikalinga.

3.3. Ištirti galimybes imtis veiksmų

Diegiama ikiteisminių kardomųjų priemonių, netaikant laisvės atėmimo, abipusio pripažinimo schema Europos Sąjungos lygiu neturėtų būti atskirta nuo teisinių pagrindų, reglamentuojančių ikiteisminį kardomąjį kalinimą apskritai. Nereikėtų pamiršti, kad kardomosios priemonės iš esmės yra ikiteisminio kardomojo kalinimo *alternatyva*. Tam tikri fundamentalūs principai, kurie taikomi, kalbant apie ikiteisminį kardomąjį kalinimą apskritai, *mutatis mutandis* taip pat taikomi kardomosioms priemonėms, netaikant laisvės atėmimo. Taigi kuriant dokumentą dėl abipusio ikiteisminių kardomųjų priemonių, netaikant laisvės atėmimo, pripažinimo ir vykdymo, šiuos principus reikia turėti omenyje.

Atsižvelgiant į galiojančias konvencijas, precedentinę teisę ir nacionalinius įstatymus, Komisijos personalo darbo knygoje nagrinėjamos galimybės imtis veiksmų šioje srityje.

Komisija kviečia jus pareikšti nuomonę apie šią Žaliąją knygą (taip pat Komisijos personalo darbo knygą) ir ypač apie toliau pateikiamus klausimus. Komisija taip pat laukia jūsų komentarų dėl naujų ikiteisminio kardomojo kalinimo alternatyvų tobulinimo valstybėse narėse (įskaitant ir taikomas bausmes tais atvejais, kai nesilaikoma įsipareigojimų pagal kardomąją priemonę, netaikant laisvės atėmimo).

Norint palengvinti apsikeitimą nuomonėmis, atidaroma ši Žaliosios knygos internetinė svetainė kartu su susijusiomis nuorodomis.

http://europa.eu.int/xxx/livre vert

Iki 2004 x x, atsakymai gali būti siunčiami šiuo adresu

([2]) KOM(2003) 75 galutinis.
([3]) KOM(2004) 328 galutinis.

xxx-livre-vert@cec.eu.int

arba paštu

European Commission

Directorate-General Justice and Home Affairs

Unit D3 – Criminal justice

B-1049 Brussels

Belgium

Marked for the attention of Mr. Thomas Ljungquist

Komisija ketina organizuoti viešą svarstymą 2004 m.

1 klausimas:

Atsižvelgiant į neigiamus dabartinės teisinės sistemos padarinius dėl elgesio su užsieniečiais įtariamaisiais, kalbant apie ikiteisminio kardomojo kalinimo alternatyvas:

a) Ar sutinkate su Komisijos požiūriu dėl abipusio ikiteisminių kardomųjų priemonių, netaikant laisvės atėmimo, pripažinimo, kaip aprašyta Komisijos personalo darbo knygos 4.3. skyriuje (t.y., turima omenyje galimybė kontroliuoti įtariamą asmenį valstybėje, kurioje yra jo arba jos nuolatinė gyvenamoji vieta, ir būtinybė įdiegti mechanizmą, kuris užtikrintų, kad kaltinamasis atvyks į teismą, išskyrus, kai šis asmuo gali būti teisiamas jam arba jai nesant), norint užtikrinti, kad bus įgyvendinta visiška teisė į laisvę ir nekaltumo prezumpcija ES mastu?

b) Jeigu ne, ar yra kitų sprendimų?

c) Prašom juos aprašyti.

d) Ar kardomosios priemonės, netaikant laisvės atėmimo, turėtų būti abipusiai pripažįstamos, ir kalbant apie ne tokius sunkius nusikaltimus (t.y., žemiau FD-EAW 2 straipsnio 1 dalies ribos)?

2 klausimas:

Ar turėtų abipusiai pripažintų kardomųjų priemonių, netaikant laisvės atėmimo, mechanizmas būti taikomas, kalbant apie

- situaciją, kai įtariamas asmuo, kuriam jau taikomos tokios priemonės ir kuris nuolatos ar laikinai nori išvykti į kitą valstybę narę, reikalauja perkelti šias priemones tai valstybei narei (kaip aprašyta Komisijos personalo darbo knygos 4.2.2.3. skyriuje)?

- jeigu taip, tai kokiomis sąlygomis?

- situaciją, kai įtariamasis jau išvyko į kitą valstybę narę (kaip parašyta Komisijos personalo darbo knygos 4.2.3.1. skyriuje: „įtariamasis pažeidė įsipareigojimą, kuris kyla iš ikiteisminės

kardomosios priemonės, netaikant laisvės atėmimo“ ir 4.2.3.2. skyriuje: „pavėluotas kardomųjų priemonių, netaikant laisvės atėmimo, taikymas“)?

- jeigu taip, tai kokiomis sąlygomis?

3 klausimas:

a) Ar turėtų naujajame dokumente būti nuostata dėl tam tikros ikiteisminės kardomosios priemonės, netaikant laisvės atėmimo, tokios kaip Europos registravimosi tvarka, galimo suderinimo su draudimo išvykti tvarka, kaip buvo minėta pirmiau?

b) Ar būtų tinkama *išduodančiajai* institucijai nuspręsti taikyti ikiteismines kardomąsias priemones, netaikant laisvės atėmimo, per kontroliavimo stadiją (remiantis nacionaline teise) arba kaip įtariamas asmuo turėtų laikytis Europos registravimosi tvarkos (t.y., kaip dažnai jis arba ji turėtų registruotis, kokioje institucijoje ir t.t.)?

c) Ar būtų tinkamiau leisti *vykdomajai* institucijai parinkti tam tikras prievartos priemones, remiantis jos nacionaliniais įstatymais, paliekant išduodančiajai institucijai tiktai sukonkretinti, kuris objektas turi būti kontroliuojamas?

d) Ar tiktų Eurobail modelis?

4 klausimas:

a) Ar naujajame dokumente turėtų būti numatyta, kad privaloma atsisakyti taikyti alternatyvias priemones, esant amnestijai, galutiniam nuosprendžiui ir kitiems galutiniams sprendimams, arba jeigu tai susiję su amžiumi, nuo kurio asmuo atsako pagal baudžiamuosius įstatymus?

b) Ar yra kitas FD-EAW 4 straipsnyje numatytas pagrindas atsisakyti taikyti priemones, kuris būtų svarbus, kalbant apie sprendimą perleisti alternatyvias priemones?

c) Svarbiausia, ar vykdomoji institucija gali turėti teisę atsisakyti vykdymo, remdamasi dvigubo baudžiamumo nepakankamumu?

5 klausimas:

Ar gali būti sąlygos, kuriomis vykdomas sprendimas perleisti alternatyvias priemones, kitokios negu:

- grąžinimas atlikti bausmę į valstybę, kurioje yra nuolatinė įtariamojo (-osios) gyvenamoji vieta?

- galimybė iš naujo atlikti tyrimą, kai nuteisiama kalėti iki gyvos galvos?

6 klausimas:

a) Ar turėtų išduodančioji institucija sukonkretinti, kokio įsipareigojimo (dėl trijų klasikinių pavojų) turi laikytis įtariamas asmuo pagal jam taikomą ikiteisminę kardomąją priemonę tokia forma (suderinant su tuo, kas buvo pirmiau pasakyta), kuri leidžia vykdomajai institucijai nuspręsti dėl prievartos priemonių, kitokių negu kardomasis kalinimas, taikymo tuo atveju, kai įtariamasis nepaklūsta?

b) Ar turėtų vykdomoji institucija būti įpareigojama pranešti, kad (labai) nesilaikoma įsipareigojimo dėl trijų klasikinių pavojų?

c) Ar turėtų būti leista vykdomajai institucijai grąžinti įtariamą asmenį kardomajam kalinimui, kai nesilaikoma įsipareigojimo pagal kardomąją priemonę, ir sulaikyti jį arba ją, kol įvyks teismas, ar ši institucija turėtų nedelsiant grąžinti įtariamąjį išduodančiajai institucijai?

d) Ar galėtų įtariamo asmens dalyvavimas teismo procese per vaizdo ryšį vykdomojoje valstybėje narėje, būti laikomas tapačiu fiziniam šio asmens dalyvavimui teismo procese prieš išduodančiąją instituciją, turint omenyje (tik) klausimą, ar jis arba ji turėtų būti palikta kardomajam kalinimui išduodančioje valstybėje narėje?

e) kaip turėtų būti sprendžiama situacija, kai vykdomoji ir išduodančioji institucijos nesutaria: ar asmuo, kuris pažeidė įsipareigojimą, turi būti grąžintas kardomajam kalinimui, ar pavojus gali būti eliminuojamas nustatant naują įsipareigojimą?

f) ar įtariamo asmens grąžinimo mechanizmas iš vykdomosios valstybės narės į išduodančiąją valstybę turi būti taikomas abiem - kontroliavimo ir teisminio nagrinėjimo - stadijoms?

g) ar išduodančioji institucija turėtų nustatyti, kad atvykimas į teismą yra privalomas, ar (ir), kad svarstomasis asmuo galėtų būti teisiamas *in absentia* (jam nedalyvaujant) tuo atveju, kai jis arba ji nedalyvauja teismo posėdžiuose, ar šis asmuo turėtų paklusti šiam reikalavimui prieš tai, kai jis arba ji gali turėti naudos iš alternatyvios priemonės vykdomojoje valstybėje narėje?

h) ar vykdomajai institucijai gali būti leista atidėti įtariamo asmens sugrąžinimą kontroliavimo ir teisminio nagrinėjimo stadijų metu?

i) Svarbiausia, ar vykdomoji institucija gali turėti galimybę atidėti grąžinimą asmens, kuris įtariamas padaręs naują nusikaltimą jos teritorijoje?